

Wapń w diecie

mgr Małgorzata Bińczak
Dietetyk kliniczny

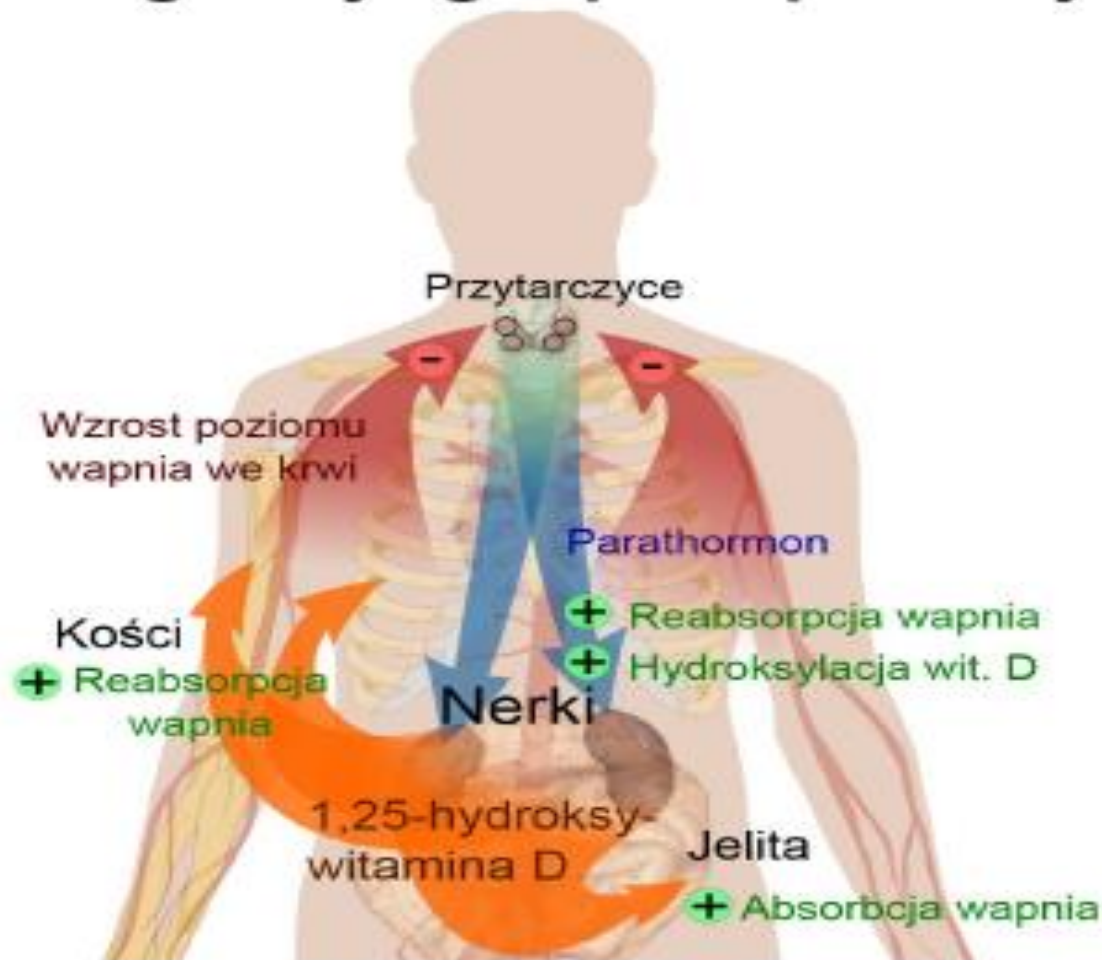
Technik żywienia zbiorowego

Wapń to minerał niezbędny dla funkcjonowania ludzkiego organizmu. Stanowi istotny składnik kości, zębów (wapń stanowi 1,4% - 1,66% masy ciała) i odrywa kluczową rolę w przekazywaniu informacji w organizmie .

- zjonizowany bierze udział w krzepnięciu krwi
- wpływa na utrzymanie prawidłowej akcji serca
- reguluje kurczenie i rozkurczanie mięśni
- wpływa pozytywnie na przekaz impulsów w układzie nerwowym
- jest elementem budulcowym układu kostnego (zapobiega osteoporozie)
- przeciwdziała powstawaniu stanów nowotworowych
- odgrywa istotną rolę w utrzymaniu prawidłowej masy ciała

WAPŃ - regulacja

Regulacja gosp. wapniowej

PARATHORMON

Kości - ↑ uwalnianie Ca i fosforanów
Nerki - ↑ resorpcję Ca i hydroksylację 25OH-D-3

KALCYTONINA

Kości - hamowanie działania osteoklastów
Nerki - ↑ wydalania Ca i fosforanów z moczem

WITAMINA D₃

Jelito - ↑ wchłaniania Ca
Kości - stymulowanie resorpcji, pobudzanie aktywności osteoblastów

- GKS, hormony tarczycy, hormony płciowe, insulina, GH PG somatomedyny

Absorpcja wapnia

zależy w dużym stopniu od formy chemicznej i obecności w pożywieniu substancji wpływających na rozpuszczalność jego związków.

W niektórych produktach spożywczych znajdują się substancje, które **zwiększają** wchłanianie wapnia, takie jak:

laktoza, witamina D, lizyna, arginina, inulina, fruktooligosacharydy i kwas cytrynowy.

Substancje, które **zmniejszają** wchłanianie wapnia :

- nierozpuszczalne frakcje błonnika pokarmowego
- Tłuszcz
- Duża zawartość fosforu w diecie
- Wiek (u starszych mężczyzny i kobiet po menopauzie)

Ważną rolę w zachowaniu prawidłowej gospodarki wapniowej w organizmie spełnia także odpowiedni stosunek **wapnia do fosforu** w diecie.

Jest on zróżnicowany w zależności od wieku. W przypadku osób dorosłych przyjmuje się, że stosunek molowy Ca:P powinien wynosić 1:1, u dzieci - 1,2:1.

Wapń **nie** jest dobrze przyswajalny z produktów pochodzenia roślinnego ze względu na obecność w nich ;

- **Szczawianów** - warzywa i owoce
np. cytryna, czarne porzeczki , truskawki
szczególnie ; rabarbar , szpinak , soja (tofu) , wyroby czekoladowe , orzechy

- **Fitynianów**

Występują w zbożach (szczególnie otrębach), nasionach roślin strączkowych oraz orzechach.

Oslabiają wchłanianie minerałów takich jak wapń, magnez, żelazo i cynk oraz uniemożliwiają ich wykorzystanie przez organizm.

Kwas szczawiowy spożywany jest w ilościach optymalnych (nie przekraczających 40-50 mg na dobę), nie ma żadnych zagrożeń zdrowotnych, jeżeli natomiast spożywany jest w nadmiarze (w dodatku przy obniżonym spożyciu wapnia i witaminy D), może dojść do zaburzeń przyswajania wapnia w przewodzie pokarmowym, co w konsekwencji prowadzi do zmniejszonej jego zawartości w kościach, zębach i innych tkankach organizmu.

Ponadto, przy zbyt dużym spożyciu szczawianów może dojść do skutków ubocznych w postaci, m.in. kamicy nerkowej (odkładania szczawianów wapnia w nerkach).

Czynniki / źródła wapnia

produkty spożywcze bogate w kwas fitynowy, błonnik i kwasy uronowe - czyli produkty zbożowe, warzywa

mleko i produkty mleczne, ryby

produkty spożywcze zawierające błonnik - celulozę, hemicelulozy, ligniny - czyli groch, fasola, otręby pszenne, nasiona lnu

produkty spożywcze bogate w kwas szczawiowy - kakao, herbata, szpinak, rabarbar, szczaw

wiek, płeć, stan fizjologiczny np: ciążą

witamina C i D

nadmiar białka zwierzęcego

dieta bogatotłuszczowa

leki na nadkwasotę, środki antykoncepcyjne, antybiotyki (zwłaszcza z grupy tetracyklin), leki przeciwdrgawkowe

alkohol, tytoń

kawa, herbata

związki glinu, fosforu, nadmiar potasu

wpływ na przyswajalność/zapotrzebowanie na wapń

zmniejszenie przyswajalności wapnia do około 15 - 30%

przyswajalność około 80%

zwiększenie zapotrzebowania na wapń

zmniejszenie przyswajalności wapnia do około 13 %

zróżnicowanie zapotrzebowania

ułatwia przyswajanie wapnia

zmniejszenie przyswajalności wapnia

zwiększenie zapotrzebowania na wapń

zmniejszają przyswajanie wapnia

zmniejszają przyswajanie wapnia

zmniejszają przyswajanie wapnia

zmniejszają przyswajanie wapnia

Niedobór wapnia

Nasze organizmy są tak skonstruowane, że starają się utrzymać **poziom wapnia** w określonej normie. Jeśli dostarczamy mu zbyt mało wapnia wraz z pożywieniem, to organizm uwalnia go z kości. W ten sposób dochodzi do odwapnienia kości, które stają się coraz słabsze i bardziej podatne na urazy.

Zaczyna rozwijać się **osteoporoza**.

Inne skutki braku wapnia to krzywica, **próchnica** i zachwianie niektórych życiowych procesów.

Ile wapnia potrzebuje nasz organizm, zależy od wieku i płci.

Przyjmuje się, że dorosły organizm potrzebuje 1000 mg wapnia na dobę.

Jednak zapotrzebowanie na ten pierwiastek wzrasta:

- w momencie intensywnego wzrostu u dzieci i młodzieży (800-1200 mg wapnia/dobę),
- w czasie ciąży i karmienia piersią (1500 mg/dobę),
- w okresie menopauzy u kobiet (1500 mg/dobę),
- w podeszłym wieku (1500 mg/dobę).

Nadmiar wapnia

Hiperkalcemia to podwyższenie stężenie wapnia w surowicy krwi.

Nadmiar wapnia we krwi może być spowodowany ;

- następstwem przedawkowania witamin A i D, natomiast rzadziej nadmiernego spożycia pokarmów bogatych w wapń.
- chorobą nowotworową - zwłaszcza w nowotworach kości,
- może być wynikiem zaburzeń hormonalnych nadczynności przytarczyc - nadmierne , niekontrolowane wydzielanie parathormonu
- nadmiernym wchłanianiem wapnia, które występuje w niewydolności kory nadnerczy.

Kamica nerkowa - to tworzenie się złogów ze składników moczu i odkładanie się ich w obrębie układu moczowego.

Złogi moczowe mogą się składać między innymi z :

- szczawianu wapnia
- fosforanu wapnia
- moczanów
- cystyny

Kamica wapniowa zalecenia dietetyczne

- Ograniczenie spożycia białka zwierzęcego
- Ograniczenie podaży wapnia do 400 -800 mg/d
- Unikanie suplementów witaminowo- mineralnych
- Unikanie produktów wzbogaconych w wapń
- Dieta wysokosodowa będzie sprzyjać powstawaniu kamieni wapniowych poprzez zwiększone wydalanie wapnia z moczem.
- Ograniczenie spożycia soli kuchennej

Produkty dostarczające

400 mg wapnia:

- sardynki z ościami ok. 100 g
- jogurt wzbogacony wapniem – szklanka
- tofu ok. 100 g
- cafe latte – 0,33 l

Produkty zawierające

300 mg wapnia:

- szklanka mleka
- ser żółty, plaster 30 g
- chuda ricotta – 1–2 filiżanki
- łosoś 120 g
- surowa kapusta włoska (1/2 główki)
- szklanka mleka sojowego
- szklanka wzbogaconego soku pomarańczowego

Produkty zawierające

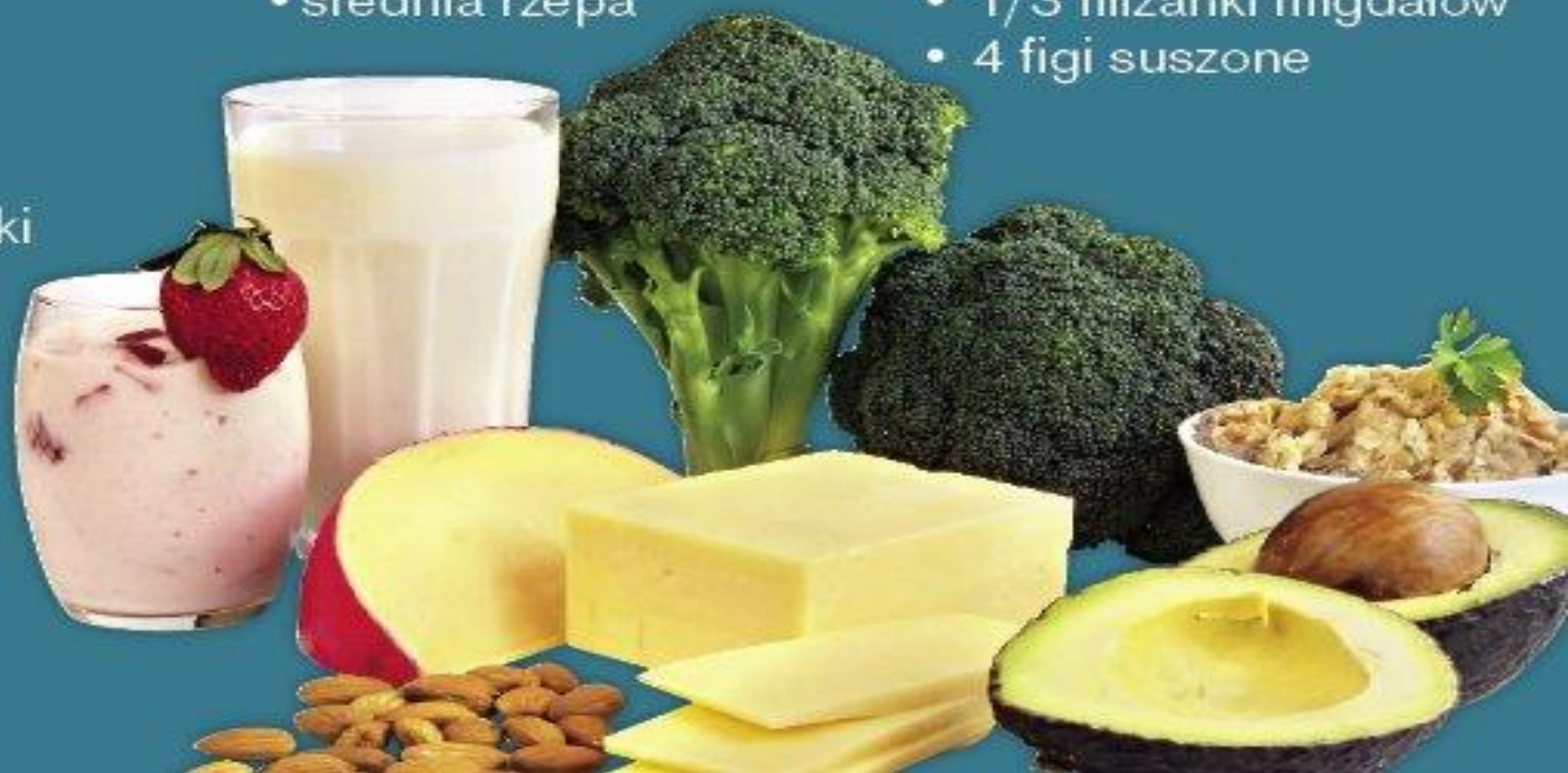
200 mg wapnia :

- duży plaster mozzarelli, ok. 50 g
- lody śmietankowe, ok. 100 g
- 6 surowych moreli
- średnia kalarepa
- średnia rzepa

Produkty zawierające

ok. 100 mg wapnia:

- twarożek granulowany porcja 200 g
- gotowane brokuły – szklanka
- filiżanka ugotowanej fasolki
- 1/3 filiżanki migdałów
- 4 figi suszone

W diecie ubogo wapniowej

eliminuje się :

- sery żółte,
- sery twarogowe
- fasolę białą
- sezam.

Ponadto ogranicza się spożywanie wody mineralnej, która zawiera duże ilości wapnia (>100 mg/ l).

W przypadku diety ubogo wapniowej należy również spożywać posiłki o małej objętości w regularnych odstępach czasu, aby zapobiegać rozwojowi **otyłości**.

Dieta powinna dostarczać w odpowiedniej ilości wszystkie składniki odżywcze;
białko, tłuszcze, węglowodany, witaminy , sole mineralne.

Tabela -- Zawartość wapnia w typowych porcjach wybranych produktów mlecznych

produkt	porcja	wapń (mg)
jogurt naturalny 2% tł.	150 g (opakowanie)	255
mleko 0,5% tł.	200 ml (szklanka)	242
ser gouda tłusty	30 g (plaster)	242
mleko 3,2% tł.	200 ml (szklanka)	236
jogurt truskawkowy 1,5% tł.	150 g (opakowanie)	201
ser brie pełnotłusty	30 g (plaster)	180
mleko pełne, w proszku	15 g (łyżka)	159
serek homogenizowany waniliowy	150 g (opakowanie)	128
serek twarogowy ziarnisty	150 g (opakowanie)	120
ser topiony edamski	20 g (małe opakowanie)	73
ser twarogowy chudy	50 g (plaster)	48
serek typu „fromage” naturalny	80 g (opakowanie)	43
śmietana 18% tł.	22 g (łyżka)	22

Obliczenia na podstawie danych zawartych w: Kunachowicz H., Nadolna I., Przygoda B., Iwanow K.: Tabele składu i wartości odżywczej żywności. Wydawnictwo Lekarskie PZWL, Warszawa 2005.

Bibliografia

1. H.Kunachowicz, I.Nadolna A.Wojtasik, B.Przygoda, K.Iwanow, *Liczmy wapń w diecie*, Wydawnictwo Lekarskie PZWL.
2. F. Kokot, *Choroby wewnętrzne*, tom 2.

